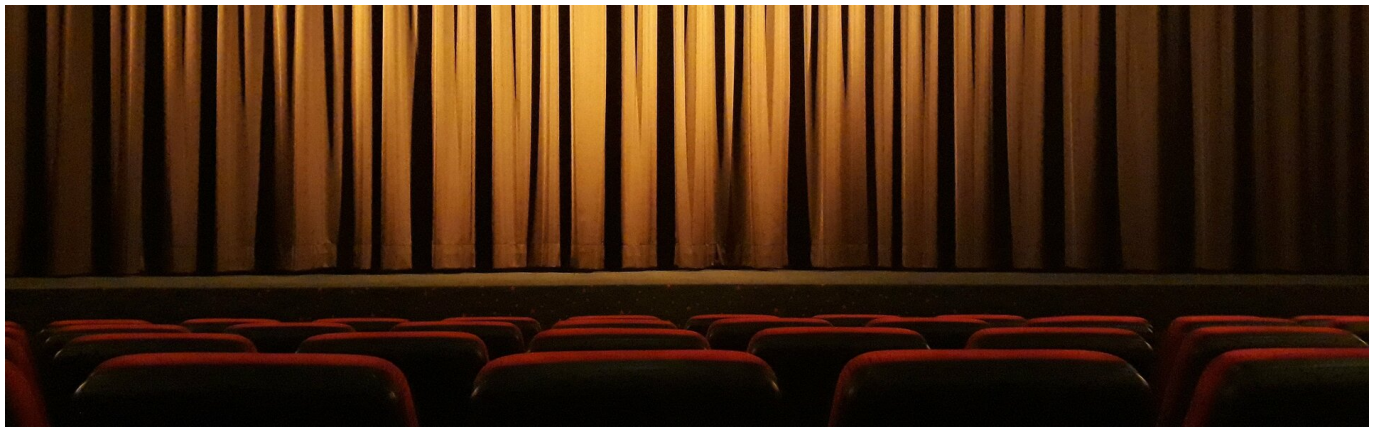

Jak czytać dramaty. Tragedia grecka: Sofokles, *Król Edyp*. Część 2

- [Wprowadzenie](#)
- [Schemat](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Maria Pawlikowska -Jasnorzewska, *Cisza leśna*.
- Źródło: Cyprian Norwid, *Fatum*.

Jak czytać dramaty. Tragedia grecka: Sofokles, *Król Edyp*. Część 2

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

W drugiej części cyklu lekcji rozwiniesz i sprawdzisz swoje umiejętności analizy dramatu. Dokonasz interpretacji fragmentów tragedii *Król Edyp* Sofoklesa. Odnajdziesz cechy gatunkowe w konkretnych scenach, kluczowych dla zrozumienia wymowy utworu. Określisz, jakie czynniki wpływają na kształt artystyczny dramatu.

Twoje cele

- Dokonasz analizy i interpretacji fragmentów tragedii Sofoklesa *Król Edyp*.
- Określisz znaczenie poszczególnych scen dla konstrukcji tragedii.
- Prawidłowo wskażesz wymowę utworu.
- Zweryfikujesz swoją wiedzę na temat cech gatunkowych tragedii greckiej.

Pierwsza część lekcji: [Jak czytać dramaty. Sofokles, *Król Edyp*. Część 1](#)

Schemat

Dramat należy analizować jako utwór literacki, pamiętając jednak, że cechy rodzajowe mają znaczenie dla możliwości realizacji scenicznej. Artyzm utworu wynika zarówno z jego konstrukcji, jak i literackich środków wyrazu. Dramat może wykorzystywać różne style językowe i wiele rodzajów dialogów. Może łączyć różne gatunki i sięgać po rozmaite wyznaczniki gatunkowe, jak komizm, tragizm czy ironia tragiczna. Logika i kolejność scen mogą być podyktowane przez motywację realistyczną – psychologiczną lub społeczną, jak również metafizyczną, a główny konflikt może rozgrywać się w świadomości bohaterów. Swoboda twórcza i oryginalna artystyczna wizja to mechanizm rozwoju dramatu, od jego początków po współczesne formy awangardowe i eksperymentalne.

Polecenie 1

Przeczytaj uważnie *Stasimon II* i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

Jaką funkcję pełni Chór i jego pieśń w konstrukcji tragedii?

Jaki jest stosunek Chóru do wydarzeń z Epejsodionu II?

Polecenie 2

Przeczytaj uważnie *Epejsodion IV* i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

Jaki rodzaj dialogu występuje w rozmowie Sługi z Edypem i jaką funkcję pełni?

Jakie ważne elementy budowy akcji pojawiają się w *Epejsodionie IV*?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 3

Przeczytaj uważnie *Exodos* i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

Jakie charakterystyczne cechy tragedii pojawiają się w *Eksodosie*?

Jak mógłbyś zinterpretować samoosłepienie Edypa?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Przeczytaj

Podsumowanie analizy *Stasimonu III*

Postacie

Chór nie pełni funkcji dramatycznej, gdyż jego pieśni (*stasima*) nie mają wpływu na rozwój akcji. Wypowiedzi chóru można podzielić na:

- epickie (komentuje wydarzenia i głosi prawdy moralne, m.in. krytykuje pychę, potępia podawanie w wątpliwość prawdziwości przepowiedni),
- liryczne (modlitwa do Zeusa).

Król Edyp w reżyserii Franka M. Whitinga, University of Minnesota Theatre Arts & Dance, 1954

Źródło: flickr, licencja: CC BY-NC 2.0.

Podsumowanie analizy *Epejsodionu IV*

Warstwa językowa

Rozmowa Edypa ze Sługą została ukształtowana jako dialog dyskusyjny: król wywiera nacisk na swego rozmówcę, domagając się, by ujawnił on prawdę. Dialog posuwa akcję od przodu, prowadząc do rozpoznania i w rezultacie do katastrofy. Sofokles posłużył się tutaj stychomytią, która dodatkowo dynamizuje rozmowę.

Postacie

Motywacją działań Edypa jest zdobycie wiedzy o sobie. Od momentu przybycia Posłańca z Koryntu (pierwsza część *Epejsodionu IV*), który przyniósł wieść o śmierci Polybosa i ujawnił Edypowi, że zmarły nie był jego ojcem, głównym motywem śledztwa staje się poznanie prawdy o sobie samym. Bohater niezwykle konsekwentnie dąży do poznania prawdy, przybliżając tym samym moment katastrofy.

Akcja

W *Epejsodionie IV* można wskazać dwa ważne składniki budowy akcji: perypetię (wieść Posłańca z Koryntu) i rozpoznanie (Edyp dowiaduje się, że jest dzieckiem Lajosa, które Sługa oddał Posłańcowi z Koryntu, a ten przekazał je Polybosowi i Meropie), ściśle się ze sobą wiążą.

Podsumowanie analizy *Eksodosu*

Wyznaczniki gatunku

W *Eksodosie* widać wyraźnie podporządkowanie sposobu przedstawiania wydarzeń zasadzie *decorum* – o wypadkach drastycznych, które nie mogły być przedstawione na scenie (samobójstwo Jokasty i oślepienie się przez Edypa) opowiada Posłaniec (tzw. zwiastun z wnętrza). Znajduje tu zastosowanie także zasada jedności miejsca – wydarzenia rozgrywające się we wnętrzu pałacu są relacjonowane przez Posłańca.

Katastrofa – Edyp oślepia się; jego czyn jest konsekwencją logicznego rozwoju wypadków od momentu rozpoczęcia „śledztwa”, poprzez perypetię (przybycie Posłańca z Koryntu z wieścią o śmierci Polybosa) i rozpoznanie (rozmowa ze Sługą).

Cierpienia Edypa to *pathos* – tragiczne wydarzenie wywołujące litość i trwogę, prowadzące do *katharsis*, czyli oczyszczenia przez uwolnienie się od tych uczuć. Edyp jawi się jako wzorcowy bohater tragiczny:

- w wyniku zbłądzenia zabija ojca i poślubia własną matkę,
- świadomie wymierza sobie karę za nieświadomie popełnioną zbrodnię

Louis Bouwmeester jako Edyp w spektaklu na podstawie dramatu Sofoklesa, 1896

(samooślepienie ma wymiar symboliczny),

Źródło: domena publiczna.

- jego upadek jest konsekwencją przeznaczenia, którego mimo wielu starań nie zdołał uniknąć klątwy ciężącej nad rodem Labdakidów,
- poznanie przez bohatera prawdy o sobie ma wymiar tragiczny.

Ostatnie słowa Edypa zawierają filozoficzne przesłanie: należy unikać pychy, los człowieka jest bowiem niepewny, a ludzkie życie stanowi igraszkę bogów.

Elementem typowym dla **tragedii** jest *kommos* – lament, dialogowany śpiew, wykonywany przez aktora (protagonistę) i chór, jest wyróżnioną częścią tragedii, pisaną odmiennym metrum, pojawiającą się w chwilach szczególnego napięcia emocjonalnego. Chór pełni tutaj funkcje liryczne, dając wyraz cierpieniu Edypa.

Słownik

decorum

(łac. *decorum* – stosowność) zasada polegająca na zharmonizowaniu elementów dzieła literackiego i odpowiedniości stylu (np. słownictwa, składni) z treścią (tematem, typem bohatera, wydarzeniami)

katharsis

(gr. oczyszczenie) stan polegający na wyzwoleniu się od uczuć strachu i litości dzięki intensywnemu przeżyciu przez widza tragedii ukazującej heroizm ludzki; jak sugeruje sama nazwa *katharsis*, tego rodzaju reakcja odbiorcy na przedstawiane wydarzenia miały charakter moralnego oczyszczenia: widz niejako współodczuwał dramat bohaterów, dzięki temu rozwijając i pogłębiając szlachetne cechy swojego człowieczeństwa

tragedia

(gr. *tragos* – kozioł; *ōdē* – pieśń) gatunek dramatu obejmujący utwory, które przedstawiają konflikt między dążeniami wybitnej jednostki a siłami wyższymi, np. prawem nadanym przez bogów, losem czy fatum; konieczność wyboru między równorzędnymi wartościami jest źródłem tragizmu

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wykorzystując zdobytą wiedzę, zrekonstruuuj przebieg wydarzeń przedstawionych w dramacie.

Ujawnienie prawdy o rodzicach Edypa.

Samobójstwo Jokasty.

Wypędzenie Edypa z miasta.

Przyniesienie przez Kreona wiadomości z wyroczni delfijskiej.

Rozmowa Edypa z Tejrezjaszem.

Ćwiczenie 2

Scharakteryzuj akcję dramatu. Wskaż, czy ma ona konstrukcję prostą, jednowątkową czy skomplikowaną, a więc wielowątkową?

☐ Wielowątkową skomplikowaną.

☐ Jednowątkową prostą.

Ćwiczenie 3

Wskaż i opisz główny wątek dramatu.

Ćwiczenie 4

Określ zasadę rządzącą układem zdarzeń w dramacie. Zastanów się i opisz, czy w dramacie można wskazać konflikt między bohaterami, który jest motorem akcji? Jak mógłbyś scharakteryzować ten konflikt?

Ćwiczenie 5

Określ motywację wydarzeń w dramacie: czy ma ona charakter metafizyczny czy realistyczny (psychologiczny, społeczny)?

☐ Charakter metafizyczny.

☐ Charakter realistyczny

Ćwiczenie 6

Wykorzystując zdobytą wiedzę, zaznacz cechy, które pozwalają uznać *Króla Edypa* za wzorcowy przykład tragedii greckiej.

☐ Brak konfliktu tragicznego.

☐ Przestrzeganie zasady jedności miejsca.

☐ Trójdzielna kompozycja.

☐ Przestrzeganie zasady decorum.

☐ Obecność chóru komentującego wydarzenia.

Ćwiczenie 7

Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, podaj kompozycyjne związki i zależności pomiędzy poszczególnymi składnikami dzieła (akcja, postacie, język, czas, przestrzeń).
Odpowiedz na pytanie, jak one ze sobą współgrają i w jaki sposób wzajemnie się warunkują?

Ćwiczenie 8

Opisz, w jaki sposób kompozycja dzieła, jego zamysł artystyczny, służy ukazaniu problematyki utworu.

Praca domowa

Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, stwórz interpretację *Króla Edypa* na ok. 300 słów, w której omówisz jeden z poniższych problemów:

- motywy kierujące postępowaniem Edypa: motyw władzy (troska o dobro państwa) i motyw wiedzy (pragnienie samopoznania),
- fatum i wolna wola,
- problem nieświadomej winy i świadomie przyjętej kary.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Jak czytać dramaty. Tragedia grecka: Sofokles, *Król Edyp*. Część 2

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

5. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.

7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich

wypowiedziach;

Lektura uzupełniająca

1) Sofokles, Król Edyp;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje budowę tragedii Sofoklesa *Król Edyp*,
- analizuje warstwę językową utworu,
- wskazuje cechy, które świadczą o tym, że *Król Edyp* jest tragedią grecką,
- interpretuje wymowę *Króla Edypa* Sofoklesa, koncentrując się na wybranych problemach poruszonych w dramacie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem komputera;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- drama;
- sztuka teatralna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego;
- praca w parach.

Środki dydaktyczne:

- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- komputery z dostępem do internetu dla uczniów;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uwaga: scenariusz obejmuje dwie lekcje: Jak czytać dramaty? Tragedia grecka: Sofokles, *Król Edyp*. Część 1 i Część 2

Nauczycie prosi, aby uczniowie:

1. Zapoznali się z audiobookiem z I cz. cyklu, który zawiera streszczenie *Króla Edypa*, oraz z informacjami na temat tragedii greckiej teatru w starożytnej Grecji.
2. Podzielili się na sześć grup, zgodnie z podziałem dramatu dokonany w obu lekcjach: gr. 1 – *Prologos*, gr. 2 – *Epejsodion I*, gr. 3 – *Epejsodion II*, gr. 4 – *Stasimon II*, gr. 5 – *Epejsodion IV*, gr. 6 – *Exodos*. Poleca, by członkowie grup podzielili między sobą zadania: potrzebni będą odtwórcy ról oraz osoby, które zajmą się przygotowaniem schematycznej scenografii czy rekwizytów.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji oraz zawarte we wprowadzeniu do e-materiału cele zajęć i prosi uczniów lub wybraną osobę o sformułowanie kryteriów sukcesu.
2. Lekcja rozpoczyna się od ustalenia cech tragedii greckiej. Nauczyciel poleca, by jedna osoba notowała na tablicy, w formie mapy skojarzeń, wymieniane przez uczniów cechy (uczniowie mogą wrócić do informacji z e-materiału). Nauczyciel dba o to, by ustalenia były pełne, ewentualnie uzupełnia informacje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel informuje uczestników zajęć, jak będzie przebiegała praca na lekcjach. Każda z grup, wykorzystując przygotowane wcześniej scenografię i rekwizyty, odegra swoją scenę z dramatu. Następnie wszyscy uczniowie, pracując w ramach swojej grupy, wykonają polecenia związane z konkretną sceną. (Chodzi o to, by wszyscy mogli przeanalizować wszystkie sceny, co będzie im potrzebne podczas interpretacji). Po upływie czasu wyznaczonego przez nauczyciela na opracowanie poleceń grupa, która inscenizowała dany fragment, przedstawia swoje propozycje odpowiedzi. Pozostali uczniowie mogą je uzupełniać, dyskutować, szukać wspólnie najlepszego rozwiązania. Mogą także korzystać z podpowiedzi interpretacyjnych zawartych w e-materiale.
2. W podsumowaniu tej fazy lekcji uczniowie mogą przedyskutować przygotowane scenografie i rekwizyty oraz odtwórców tekstu dramatu, a nauczyciel ocenić pracę grup.
3. Następnie uczniowie (indywidualnie) czytają podsumowanie analizy poszczególnych scen, aby skonfrontować swoje ustalenia z zaproponowanymi w e-materiale.
4. W ostatniej części tej fazy lekcji uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” z cz. 2 cyklu lekcji. Nauczyciel wskazuje im te zadania, które posłużą do syntezy zgromadzonych informacji oraz ułatwią interpretację dramatu.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np. W ostatniej części tej fazy lekcji uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” z cz. 2 cyklu lekcji. Nauczyciel wskazuje im te zadania, które posłużą do syntezy zgromadzonych informacji oraz ułatwią interpretację dramatu.
2. Na zakończenie lekcji nauczyciel pyta o wątpliwości uczniów związane z interpretacją *Króla Edypa*, której mają dokonać w domu. Odpowiada na pytania, udziela wskazówek, przypomina, jak powinien zostać skonstruowany szkic interpretacyjny dzieła dramatycznego, prosi uczniów, by zastanowili się nad wyborem jednego z tematów pracy domowej:
 - Motywy kierujące postępowaniem Edypa: motyw władzy (troska o dobro państwa) i motyw wiedzy (pragnienie samopoznania).
 - Fatum i wolna wola.
 - Problem nieświadomej winy i świadomie przyjętej kary.Jeśli uczniowie mają wątpliwości interpretacyjne, nauczyciel pomaga im je rozwiązać.

Praca domowa:

1. Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, stwórz interpretację *Króla Edypa*, w którym omówisz jeden z poniższych problemów:
 - Motywy kierujące postępowaniem Edypa: motyw władzy (troska o dobro państwa) i motyw wiedzy (pragnienie samopoznania).
 - Fatum i wolna wola.
 - Problem nieświadomej winy i świadomie przyjętej kary.

Materiały pomocnicze:

- *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.
- Stanisław Furmanik, *O sztuce teatru*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.
- J. Kott, *Zjadanie bogów: szkice o tragedii greckiej*, Kraków 1986.
- S. Awierincew, *W poszukiwaniu symboliki mitu o Edypie*, [w:] tenże, **Na skrzyżowaniu tradycji*, Warszawa 1988.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Przeczytaj” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.